

طراحی فضای آموزشی در آینه آموزش

چشم‌اندازی برای طراحی مدرسه‌های جوادالائمه (ع)

■ ناهید میرفخرانی، کارشناس فنی مؤسسه جوادالائمه

دست به دست هم می‌دهد تا فضاهای آموزشی صُلب و بی‌روح و تمام فضاها و ساختمان‌های آموزشی شبیه به هم باشند و نشانی از خلاقیت و نوآوری در آن‌ها یافت نشود. البته آن سال‌ها در طراحی مدرسه‌های مجتمع سعی می‌شد تا علاوه بر رعایت اصول و ضوابط مدرسه‌سازی، از معماری بومی یزد نیز الهام گرفته شود. بنابراین از عناصری استفاده شد تا هم بومی باشد و هم آسایش کاربران (معلمان و دانش‌آموزان) را ایجاد کند؛ مثل رواق‌ها، گودال‌باغچه‌ها، حیاط مرکزی و استفاده از درختان همیشه سبز و سایه‌انداز (سرو، کاج و زیتون).

در دهه اخیر با تغییر رویه آموزش در جهان و متعاقب آن در ایران، طراحی مدرسه‌های جوادالائمه (ع) نیز متحول شد و شیوه آموزش «دانش‌آموز‌محور» مبنای طراحی‌های اخیر این مجتمع قرار گرفت، از جمله واحد پیش‌دستانی که مهر ۱۴۰۱ به بهره‌برداری خواهد رسید.

با توجه به این رویکرد، فضاها به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند تا کودک، محور همه فعالیت‌ها و تصمیم‌گیرنده اصلی و مربی فقط ناظر و تسهیل‌کننده امور باشد. به همین منظور کلاس‌ها به صورت ایستگاهی طراحی شده و فضاها نیز بزرگ‌تر شده‌اند و امکان ایجاد هر نوع چیدمانی در هر ایستگاه (کلاس) وجود دارد. در این شیوه آموزشی مبلمان کلاس‌ها باید

ناهید میرفخرانی کارشناسی معماری خود را از دانشگاه امام جواد (ع) و کارشناسی ارشدش را در رشته مطالعات معماری ایران از دانشگاه هنر اصفهان اخذ کرده است. وی ده سال است که در بخش طراحی و اجرا با گروه فنی و پشتیبانی مؤسسه همکاری دارد.

دفتر فنی مؤسسه، در اوایل دهه هفتاد، طراحی و ساخت مدرسه‌های حضرت جوادالائمه (ع) را آغاز کرد. در آن زمان آموزش در این مدرسه‌ها «معلم‌محور» بود. در روش معلم‌محور، معلم در نقش متکلم و حده ظاهر می‌شود و دانش‌آموزان نقشی منفعلانه دارند، از این رو طراحی این مدارس نیز بر این اساس صورت گرفت. این روش آموزشی نیازمند فضایی است تا معلم بتواند بر کلاس و دانش‌آموزان تسلط و نظارت کامل داشته باشد. بنابراین بهترین نوع چیدمان قراردادن نیمکت‌ها به صورت ثابت، ردیفی و رو به تخته است، در کلاس نیز باید کنار تخته و در دایره دید معلم تعبیه شود. همچنین پنجره‌ها باید در سمت چپ کلاس قرار بگیرد تا نور از سمت چپ وارد کلاس شود (با توجه به غالب بودن راست‌دست‌ها). تمام این الزامات

به‌گونه‌ای باشد تا با توجه به موضوع درس و فعالیت‌هایی که معلم در نظر می‌گیرد، امکان جابه‌جایی برای انجام فعالیت‌های تک‌نفره، دونفره، گروهی و فعالیت‌هایی با مشارکت همه دانش‌آموزان کلاس وجود داشته باشد. همچنین از آنجایی که در هر ساعت و در هر فضا فعالیت خاصی در حال انجام است؛ مثلاً یک فضا برای نقاشی، یکی برای بازی با گل، یکی برای کتاب‌خوانی یا یکی برای کار با رایانه و ...، فضای کلاس‌ها باید منعطف و چندمنظوره باشد.

در این شیوه دانش‌آموزان که پنج یا شش ساله هستند، در انتخاب فعالیت و فضا آزادند. حتی اگر دانش‌آموزی ترجیح دهد تا فعالیتی را انجام ندهد یا نیاز به استراحت داشته باشد، این حق را دارد تا در فضاهایی که با الهام از فضای خانه فرش شده‌اند، بتواند به راحتی استراحت کند یا حتی بخوابد. حیاط مدرسه نیز به صورت مرکزی طراحی شده که مربیان بتوانند، بدون دخالت در بازی بچه‌ها، بر آن‌ها نظارت داشته باشند و در صورت ضرورت و نیاز مداخله کنند. در محوطه اطراف ساختمان باغچه‌هایی تعبیه شده است تا دانش‌آموزان زیر نظر مربی به کاشت گیاهان و مراقبت از آن‌ها بپردازند.

❖ سخن آخر

در طول سی سال گذشته، در طراحی مدرسه‌های مجتمع آموزشی جوادالائمه (ع) همواره سعی بر ایجاد فضایی به مثابه خانه دوم دانش‌آموزان بوده است. خانه‌ای که دانش‌آموزان بتوانند در کنار دوستان خود از آموختن لذت ببرند. از همین رو تمهیداتی اندیشیده شده است تا بهترین فضای ممکن برای اجرای رویکردهای جدید آموزشی در اختیار مربیان و دانش‌آموزانمان قرار گیرد. امید است با همراهی مربیان و تغییر شیوه‌های آموزشی بهترین نتیجه محقق شود. ■

